

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Kaupan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoaiheeseen liittyen ja lausuu seuraavaa:

Kaupan ala on yksi yrityselämän ja Suomen talouden suurimmista toimialoista niin työllistäjänä, talouskasvun luojana kuin myös verojen maksajana. Kaupan ala on parhaillaan muutoksessa muun muassa automatisaation, digitalisaation, globaalien kaupan, robotiikan, miehittämättömien myymälöiden ja maksutapojen muutosten myötä, joka heijastaa merkittäviä muutoksia alan osaamistarpeisiin ja työnkuviin. Muutoksien myötä myös uuden osaamisen tarve kasvaa.

Muutoksiin vastaaminen edellyttää koulutuksen uudistamista tiivis työelämäyhteistyö huomioiden. Kaupan alalle johtavan koulutuksen tulee vastata alan osaamistarpeisiin, jotta alan yrityksissä on tulevaisuudessakin osaavia työntekijöitä. Useat kaupan yritykset ovat viime vuosina kokeneet osaavan työvoiman rekrytoinnin vaikeaksi. Tarvitsemme siis entistä vahvempaa osaamista varmistaaksemme yritysten toiminnan, kasvun ja kehityksen.

Lausunnolla olevan esityksen taustalla on pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjaukset, joissa viitataan ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin uudistamiseen, toiminnanohjauksen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden uudistamiseen sekä oppimisen tuen selkeyttämiseen. Esitysluonnoksen tavoitteena on säätää laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta. Lisäksi ehdotetaan muutettavan lakia ammatillisesta koulutuksesta ja opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan oppimisen tuen järjestelmän uudistamista.

Kaupan liitto suhtautuu myönteisesti esitysluonnoksen kohtiin, jotka tukevat osaavan työvoiman saatavuutta. Esitysluonnos ei kuitenkaan ole ongelmaton, jonka vuoksi Kaupan liitto korostaa lisävalmistelun tarvetta yksityiskohtaisemmin seuraavista kokonaisuuksista:

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että 1.1.2026-31.12.2033 toteutettaisiin kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta. Kokeiluun valittaisiin enintään 40 koulutuksen järjestäjää, joiden järjestämisluvat korvattaisiin määräajaksi kokeiluluvilla. Kokeiluluvan saaneella ammatillisen koulutuksen järjestäjällä olisi pääsääntöisesti oikeus järjestää kaikkia ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen kuuluvia tutkintoja ja niin sanottua laajennettua oppisopimuskoulutusta niiden tutkintojen ja osaamisalojen osalta, joita koulutuksen järjestäjällä ei olisi kokeiluluvassaan. Lisäksi koulutusta voisi järjestää vapaasti myös työvoimakoulutuksena ja englanninkielellä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitäisi neljän vuoden välein koulutuksen järjestäjien kanssa neuvottelut koulutuksen vaikuttavuutta ja laatua koskevista tavoitteista. Tavoitteet kirjattaisiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjän väliseen sopimukseen, ja tavoitteiden toteutumista seurattaisiin kokeilun aikana.

Kaupan liitto suhtautuu hallituksen esitykseen toiminnanohjauksen kokeilusta myönteisesti. Koulutuksen järjestäjiltä vaaditaan ketterää kykyä vastata työelämän tarpeisiin, johon kokeilu toisi myönteistä kehitystä. Laajennetun oppisopimuskoulutuksen ja työvoimakoulutuksen sisältyminen kokeiluun edistää osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien saatavuutta ja monitahoista yhteistyötä. Erityisen hienoa on, että kokeiluluvat mahdollistaisivat englanninkielisen koulutuksen tarjoamisen. Nykyinen malli englanninkielisen ammatillisen koulutuksen järjestämisoikeudesta ei ole toiminnaltaan vastannut riittävällä tasolla koulutuksen järjestäjien ja työelämän tarpeisiin.

Lisävalmistelussa tulisi kuitenkin ottaa huomioon kokeilulupien jakautumiseen, järjestämisedellytyksiin ja osaamiseen, arviointiin ja työelämätoimikuntien rooliin liittyviä yksityiskohtia. Kokeilulupien jakautuminen tulee varmistaa valtakunnallisuus huomioiden ja siten, ettei jakautuminen edistä koulutuksen järjestäjien polarisaatiota ja vastakkainasettelua. Kokeilulupien jakautuminen tulee toteuttaa siten, että se edustaa kattavasti moninaista koulutuksen järjestäjien joukkoa. Lupien laajentuminen edellyttää myös riittävän osaamisen varmistamista koulutuksen järjestäjien piirissä. Kahdeksanvuotinen kokeilu vaatii pitkäjänteisen arviointisuunnitelman, jotta kokeilun todellinen vaikuttavuus saadaan selville. Kokeilulle asetetut tavoitteet vaativat myös lisävalmistelua, sillä esitetty ei avaa tarkasti, mitä kokeilulla tavoitellaan.

Esityksessä ehdotetaan, että työelämätoimikuntien määrää, jäsenten enimmäismäärää ja tehtäviä muutettaisiin siten, että niiden rooli tutkintorakenteen ja tutkin-non perusteiden kehittämisessä vahvistuisi, kun puolestaan näyttöjen toteutuksen osaamisen arvioinnin laadunvarmistuksen tehtävä supistuisi. Kaupan liitto kritisoi ehdotusta, sillä työelämätoimikuntien rooli työelämän osapuolia ja opetus-alaa yhteen tuovana foorumina on ainutlaatuinen ja merkityksellinen. Toimikuntien

kolmivuotiskaudet ovat juuri käynnistyneet, minkä vuoksi merkittävien muutosten toteuttamiselle toivotaan lisää aikaa. Työelämätoimikuntien rooli kokeilun seurannassa ja arvioinnissa tulisi huomioida lisävalmistelussa.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistettaisiin siten, että jatkossa valtion talousarvioon sisältyvä ammatillisen koulutuksen määräraha koostuisi toteumiin perustuvasta laskennallisesta perusrahoituksesta sekä harkinnanvaraisesta rahoituksesta.

Toteumiin perustuvan laskennallisen perusrahoituksen rahoitusosuudet muodostuisivat toteutuneista opiskelijavuosista, joiden osuus olisi 50 prosenttia, suoritetuista tutkinnon osista ja tutkinnoista, joiden osuus olisi 30 prosenttia, valmistuneiden työllistymisestä ja jatko-opiskelusta, joiden osuus olisi 18 prosenttia, sekä opiskelijapalautteesta ja työelämäpalautteesta, joiden osuus olisi yhteensä 2 prosenttia.

Rahoituksen uudistamiseen liittyvät ehdotukset ovat Kaupan liiton näkökulmasta pääsääntöisesti kannatettavia. Ehdotetun uuden rahoitusmallin päälinjat tukevat vahvasti työllistämistä, sillä suoritteiden ja vaikuttavuuden osuutta rahoitusmallissa lisätään.

Esityksestä löytyy kuitenkin huolestuttava liite kustannusryhmien painokertoimiin liittyen. Kaupan liitto vastustaa kustannusryhmiin liittyviä muutoksia, sillä kaupan alalle erittäin tärkeitä tutkintoja ehdotetaan siirrettäväksi korkeammista kustannus-ryhmistä matalampiin.

Lisäksi Kaupan liitto painottaa, että ammatillisen koulutuksen rahoitusta tulee tulevaisuudessa ohjata nuorten lisäksi aikuisopiskelijoihin. Kehysriihessä päätetyt leikkaukset vaikeuttavat koulutuksen järjestäjien taloutta. Esitysluonnoksessa esitetty opiskelijamaksujen poistoon liittyvä uudistusehdotus ei saa johtaa siihen, että koulutuksen järjestäjillä ei ole tulevaisuudessa mahdollisuutta tarjota kaupan alan osaamisen kehittämisen kannalta merkityksellisiä ammatti- ja erikoisammatti-tutkintoja.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

-

Tilauuskoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

-

Naakka Moona
Kaupan liitto ry